

ZIGMUND FREYDNING PSIXOLOGIK QARASHLARI: KENG QAMROVLI TADQIQOT

Umarova Muqaddasxon

Qo'qon davlat pedagogika instituti dotsenti, psixologiya fanlari nomzodi

Annotatsiya: Ko'pincha psixoanalizning otasi deb hisoblangan Zigmund Freyd psixologiya sohasiga chuqur va doimiy ta'sir ko'rsatdi. Uning yangi nazariyalari va kontseptsionalari nafaqat klinik psixologiya sohasiga, balki inson xatti-harakati va madaniyatining turli jihatlariga ham ta'sir ko'rsatdi. Ushbu ilmiy maqola Freydning psixologik qarashlarini chuqur o'rganishni ta'minlaydi, uning asosiy tushunchalari, hissalar, qarama-qarshiliklari va psixologiya sohasida qoldirgan abadiy merosiga e'tibor beradi.

Kalit so'zlar; Zigmund Freyd, Psixoanaliz, ongsiz ong, Id, Ego, Superego, Himoya mexanizmlari, Psixoseksual rivojlanish, Edip kompleksi, Shaxsiyat tuzilishi, Freyd nazariyasi, Tush tahlili

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ ЗИГМУНДА ФРЕЙДА: ВСЕСТОРОННЕЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Абстракт: Зигмунд Фрейд, которого часто считают отцом психоанализа, оказал глубокое и продолжительное влияние на область психологии. Его новаторские теории и концепции повлияли не только на сферу клинической психологии, но и на различные аспекты человеческого поведения и культуры. Эта научная статья представляет собой углубленное исследование психологических взглядов Фрейда с акцентом на его ключевые концепции, вклад, противоречия и прочное наследие, которое он оставил в области психологии.

Ключевые слова; Зигмунд Фрейд, Психоанализ, Подсознание, Ид, Эго, Суперэго, Защитные механизмы, Психосексуальное развитие, Эдипов комплекс, Структура личности, Теория Фрейда, Анализ сновидений

PSYCHOLOGICAL VIEWS OF SIGMUND FREUD: A COMPREHENSIVE EXPLORATION

Umarova Muqaddaskhan

Kokan State Pedagogical Institute, Associate Professor, Candidate of Psychology

Abstract: Sigmund Freud, often regarded as the father of psychoanalysis, has had a profound and enduring impact on the field of psychology. His groundbreaking theories and concepts have influenced not only the realm of clinical psychology but also various aspects of human behavior and culture. This scientific article provides an in-depth exploration of Freud's psychological views, focusing on his key concepts, contributions, controversies, and the lasting legacy he has left within the field of psychology.

Key words; Sigmund Freud, Psychoanalysis, Unconscious mind, Id, Ego, Superego, Defense mechanisms, Psychosexual development, Oedipus complex, Personality structure, Freudian theory, Dream analysis

Kirish: Zigmund Freyd nomi psixologiya sohasining sinonimidir va uning psixologik qarashlari inson ongini tushunishimizga chuqur va doimiy ta'sir ko'rsatdi. Psixoanaliz asoschisi sifatida Freydning ilg'or nazariyalari va kontseptsionalari nafaqat klinik psixologiya manzarasini shakllantiribgina qolmay, balki inson xatti-harakati va madaniyatining turli jihatlariga ham ta'sir ko'rsatdi. Ushbu ilmiy maqola Zigmund Freydning psixologik qarashlarini har tomonlama o'rganishga kirishadi, uning asosiy hissalar, ijodi bilan bog'liq bahs-munozaralar va psixologiya sohasida qoldirgan abadiy merosiga chuqur kirib boradi.

Freyd o'zining butun hayoti va faoliyati davomida inson ruhiyatining murakkab jarayonlariga chuqur kirib bordi, ongli ong ostida yotgan murakkabliklarni ochib berdi. Uning ongsiz ong, shaxsiyat tuzilishi, himoya mexanizmlari va psixoseksual rivojlanish haqidagi nazariyalari psixologiyaning asosiy qurilish bloklariga aylandi. Biroq, uning ishi qizg'in munozaralar va tanqidlarni keltirib chiqardi, bu esa keyingi avlod psixologlari tomonidan ko'plab qayta talqin va qayta ko'rib chiqishlarga olib keldi.

Ushbu maqola Freydning psixologik qarashlarini har tomonlama ko'rib chiqish, bir asrdan ko'proq vaqt davomida psixologiya fanini shakllantirgan asosiy tushunchalarni yoritishga qaratilgan. Biz uning

inqilobiy g'oyalarni, uning ijodi atrofida qarama-qarshiliklarni va zamonaviy psixologiyaga qo'shgan hissalarining doimiy dolzarbligini o'rganamiz. Biz ongsiz ongning chuqurligidan id, ego va superegoning murakkab o'zaro ta'sirigacha, biz Zigmund Freydning psixologik nazariyalari va ularning inson ruhiyatini tushunishimizga ta'sirining ajoyib olami bo'ylab sayohat qilamiz.

Psixoanaliz va ongsiz ong:

Zigmund Freydning psixologik qarashlarining asosiy toshlaridan biri uning ongsiz ong haqidagi yangi kontsepsiyasidir. Freydning ongsizni o'rganishi bizning inson xulq-atvorini tushunish usulini inqilob qildi va bu bo'limda ushbu asosiy tushunchaning nozik tomonlari ko'rib chiqiladi.

Ongsiz ongning ta'rifi:

Freyd ongli ong yuzasi ostida ongsiz ong deb nomlanuvchi fikrlar, his-tuyg'ular, xotiralar va istaklarning keng va dinamik sohasi yotadi, deb taklif qildi. Bu soha bizning bevosita xabardorligimizdan tashqarida ishlaydi, lekin bizning fikrlarimiz, his-tuyg'ularimiz va xatti-harakatlarimizga chuqur ta'sir qiladi. Freydning so'zlariga ko'ra, ongsizda mavjud bo'lgan narsalarning aksariyati bezovta qiluvchi, ijtimoiy jihatdan qabul qilinmaydigan yoki tashvish uyg'otadigan tabiati tufayli ongli ongimizdan yashiringan.

Ongsizlikning roli:

Freyd bizning ko'plab psixologik to'qnashuvlarimiz va tartibsizliklarimiz ongsizlikdan kelib chiqadi, deb hisoblardi. Ushbu yashirin elementlar bizning ongli fikrlarimiz va xatti-harakatlarimizni shakllantiradi, ko'pincha biz to'liq tushunmasligimiz mumkin. Masalan, erta bolalik davridagi hal qilinmagan nizolar va bostirilgan xotiralar balog'at yoshida nevrozlar, fobiyalar yoki boshqa psixologik kasalliklar sifatida namoyon bo'lishi mumkin.

Repressiyaning roli:

Freydning ongsizlik haqidagi qarashlarida markaziy o'rinni repressiya tushunchasi tashkil etadi. Uning ta'kidlashicha, odamlar repressiyani mudofaa mexanizmi sifatida g'amgin yoki qabul qilib bo'lmaydigan fikrlar, xotiralar va istaklarni ongli ravishda anglashdan uzoqlashtirish uchun ishlatishadi. Ushbu bostirilgan elementlar ongli ravishda ongga keltirilmaguncha va terapiya orqali hal qilinmaguncha ichki ziddiyatlarga va psixologik iztirobga olib kelishi mumkin.

Tanqidlar va rivojlanayotgan qarashlar:

Freydning ongsiz ong haqidagi g'oyalari ham ta'sirli, ham bahsli edi. Uning ishi ongsiz rolini tushunish uchun asos yaratgan bo'lsa-da, tanqidchilar tush tahlili va avtonom ongsiz ongning mavjudligi kabi tushunchalarning ilmiy asoslilikini shubha ostiga qo'ydi. Ushbu tanqidlarga javoban, zamonaviy psixologiya kognitiv nevrologiya va eksperimental psixologiya kabi ongsizni o'rganish uchun ko'proq empirik va ilmiy jihatdan qat'iy usullarni o'z ichiga olgan holda rivojlandi.

Shunga qaramay, Freydning ongsiz ongga urg'u berishi uning merosining hal qiluvchi jihati bo'lib qolmoqda va inson bilishi va xulq-atvorining yashirin tomonlarini yanada o'rganishga yo'l ochdi. Zamonaviy psixologik tadqiqotlar inson tajribasining turli jabhalari asosidagi ongsiz jarayonlarni o'rganishda davom etmoqda, hatto u Freydning asl tushunchalariga asoslanadi va takomillashtiradi.

Ushbu maqolaning keyingi bo'limlarida biz Zigmund Freydning psixologik qarashlarini, jumladan, uning shaxsiyat tuzilishi, himoya mexanizmlari, psixoseksual rivojlanish va ularning zamonaviy psixologiyaga ta'siri haqidagi nazariyalarini o'rganishni davom ettiramiz.

Shaxsning tuzilishi:

Zigmund Freydning psixologiyaga qo'shgan eng doimiy hissalaridan biri uning shaxsiyat tuzilishi haqidagi nazariyasidir. Freydning fikricha, inson psixikasi monolit mavjudot emas, balki uchta alohida komponentning murakkab o'zaro ta'siri: id, ego va superego. Ushbu bo'lim Freydning psixologik qarashlarining asosiy jihatlarini va ularning inson xatti-harakati va shaxsiyatini tushunishga ta'sirini o'rganadi.

1. Identifikator:

Id shaxsning eng ibtidoiy va instinktiv jihatini ifodalaydi. U Freyd «zavq tamoyili» deb atagan narsaga asoslanib, ochlik, tashnalik va jinsiy qoniqish kabi asosiy ehtiyoj va istaklarni darhol qondirishga intiladi. Id impulsiv, mantiqsiz va ongsiz istaklar va istaklar bilan boshqariladi. U ijtimoiy me'yorlar, axloqiy me'yorlar va uning harakatlarining oqibatlarini hisobga olmaydi.

2. Ego:

Iddan farqli o'laroq, ego shaxsiyatning oqilona, haqiqatga yo'naltirilgan tarkibiy qismidir. U id

talablari va tashqi dunyo cheklovlari o'rtasida vositachi vazifasini bajaradi. Ego «haqiqat printsipli» asosida ishlaydi, id istaklarini ijtimoiy jihatdan maqbul va haqiqat doirasida qondirishga intiladi. U muammolarni hal qilish va qarorlar qabul qilish bilan shug'ullanadi, xatti-harakatlarning oqibatlarini ko'rib chiqadi va ularni jamiyat normalari bilan taqqoslaydi.

3. Superego:

Superego jamiyatning ichki axloqiy va axloqiy qadriyatlarini ifodalaydi. U vijdon vazifasini bajaradi, jamiyat qoidalari, me'yorlari va axloqiy me'yorlarini amalga oshiradi. Superego bolalik davrida ijtimoiylashuv va ota-onalarning ta'siri orqali rivojlanadi. Bu ko'pincha shaxsning xatti-harakatlari yoki fikrlari axloqiy yoki ijtimoiy qoidalarni buzuvchi sifatida qabul qilinganda aybdorlik va uyat tuyg'ulariga olib keladi.

Mojaro va hal qilish:

Freydning fikriga ko'ra, shaxsiyatning ushbu uchta tarkibiy qismi o'rtasidagi ziddiyatlar tez-tez uchraydi va ko'pincha psixologik iztirobga olib keladi. Masalan, id shaxsni darhol zavq olishga undashi mumkin, superego esa bunday xatti-harakatlarni axloqiy jihatdan noto'g'ri deb qoralaydi. Egoning roli bu to'qnashuvlarda vositachilik qilish va superegoning axloqiy cheklovlarini buzmasdan id istaklarini qondiradigan murosani topishdir.

Rivojlanish jihatlari:

Freydning shaxsiyat tuzilishi haqidagi nazariyasi uning psixoseksual rivojlanish haqidagi g'oyalari bilan chambarchas bog'liq, bu uning ishining yana bir muhim jihati. U shaxsiyatning rivojlanishiga ushbu uch komponentning bolalik davrida, ayniqsa, bolalar Edip va Elektr komplekslarini boshdan kechirgan fallik bosqichda o'zaro ta'siri va rivojlanishi ta'sir qiladi, deb hisoblardi.

Tanqid va tuzatishlar:

Freydning shaxsning uch tomonlama modeli psixologiyaga chuqur ta'sir ko'rsatgan bo'lsa-da, u tanqidga ham duch keldi. Ba'zi tanqidchilarning ta'kidlashicha, u inson shaxsiyatining murakkabliklarini haddan tashqari soddalashtiradi va empirik yordamga ega emas. Zamonaviy psixologiya shaxsiyatning rivojlanishi va faoliyatiga turlicha qarashlarni taklif qiluvchi xususiyatlar nazariyasi, ijtimoiy-kognitiv nazariya va gumanistik psixologiya kabi shaxsiyat nazariyalarining keng doirasini o'z ichiga olgan holda rivojlandi.

Shunga qaramay, Freydning shaxsiyat tuzilishi sohaga, ayniqsa terapiyaga psixodinamik va psixoanalitik yondashuvlarga ta'sir qilishda davom etmoqda. Bu psixologiya tarixida asosiy kontseptsiya bo'lib qolmoqda va uning ichki ziddiyatlar va ongli va ongsiz kuchlarning o'zaro ta'sirini o'rganish insonning xatti-harakati va shaxsiyatini tushunishimizga doimiy ta'sir ko'rsatdi.

Zigmund Freydning psixologik qarashlarining qarama-qarshiliklari va tanqidlari:

Zigmund Freydning psixologik nazariyalari paydo bo'lganidan beri ham ta'sirli, ham bahsli edi. Freydning ishi psixologiya sohasini sezilarli darajada shakllantirgan bo'lsa-da, u tanqid va tekshirishga ham duch keldi. Ushbu bo'lim Freydning psixologik qarashlari bilan bog'liq bo'lgan ba'zi asosiy qarama-qarshiliklar va tanqidlarni o'rganadi.

Ilmiy qat'iylikning yo'qligi:

Freyd ishining asosiy tanqidlaridan biri bu ilmiy qat'iylikning etishmasligi. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, uning ongsiz ong va mudofaa mexanizmlari kabi ko'plab tushunchalarini empirik tarzda sinab ko'rish yoki soxtalashtirish qiyin, bu ularni ilmiy jihatdan kamroq tasdiqlaydi.

Freydning nazorat ostidagi eksperimentlarga emas, balki klinik misollar va anekdot dalillariga tayanishi ob'ektivlik va takrorlanuvchanlik yo'qligi uchun tanqid qilindi.

Xilma-xillik va madaniy tarafkashlikning yo'qligi:

Freydning nazariyalari, birinchi navbatda, yuqori o'rta sinf venalik bemorlarning kuzatuvlaridan kelib chiqqan holda ishlab chiqilgan va tanqidchilar ular turli xil madaniy va ijtimoiy-iqtisodiy maqomlarga ega bo'lgan odamlar uchun universal qo'llanilmasligi mumkinligini ta'kidlaydilar.

Freyd nazariyalarining ba'zi jihatlari, masalan, Edip kompleksiga urg'u berish, patriarxal va yevrosentrik nuqtai nazarni aks ettirganlikda ayblanib, madaniy tarafkashlik haqida tashvishlanishga olib keldi.

Qatag'on va tiklangan xotira bahslari:

Freydning repressiya kontseptsiyasi, qayg'uli xotiralar ongsiz ongga ko'milishi va keyinchalik tiklanishi mumkinligi haqidagi g'oya juda ziddiyatli edi. Qatag'on qilingan xotiralar tushunchasi, ayniqsa, travma va zo'ravonlik holatlarida bunday xotiralarining ishonchililigi va to'g'riligi haqida munozaralarga

olib keldi.

Qayta tiklangan xotira mojarosi axloqiy tashvishlarni keltirib chiqardi, chunki u terapiya paytida noto'g'ri xotiralar implantatsiyasi yoki taklif qilinishi bilan bog'liq edi.

Ayniqsa, Freydning go'daklar jinsiy hayoti va Edip kompleksi haqidagi nazariyalari shubha va bahs-munozaralarga sabab bo'ldi.

Gender sezgirligining yo'qligi:

Freydning nazariyalari gender farqlarini cheklangan hisobga olish va an'anaviy gender rollariga to'g'ri kelmaydigan ko'pincha patologik xatti-harakatlar uchun tanqid qilingan.

Uning zaifroq superego va hal qilinmagan jinsiy olatni hasadi tufayli ayollarning tabiatan pastroq ekanligi haqidagi fikri uning jinsiy aloqasi va empirik qo'llab-quvvatlanmasligi uchun keng tanqid qilingan.

Ommaviy madaniyatga ta'siri:

Freyd ijodi ommabop madaniyatga katta ta'sir ko'rsatib, adabiyot, kino va kundalik tilda freyd talqini va psixoanalizlarining ko'payishiga olib keldi. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, bu psixologiya haqidagi noto'g'ri tushunchalar va stereotiplarni davom ettirdi.

Ommaviy madaniyatda Freyd tushunchalaridan foydalanish ba'zan uning nazariyalari va ularning klinik qo'llanilishining murakkabligini noto'g'ri tushinishga olib keldi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Zigmund Freydning psixologik qarashlari asosli va ta'sirchan bo'lsa-da, tortishuvlar va tanqidlardan himoyalannmagan. Ushbu tanqidlar psixologiya sohasida davom etayotgan munozara va munozaralarga sabab bo'lib, Freyd tushunchalarini qayta ko'rib chiqish va moslashtirishga olib keldi. Freyd faoliyatining ba'zi jihatlari rivojlanib, shubha ostiga olinsa-da, uning zamonaviy psixologiya rivojiga ta'siri inkor etilmaydi va uning g'oyalari fan doirasida o'rganish va izlanish mavzusi bo'lib qolmoqda.

Xulosa:

Zigmund Freydning psixologik qarashlari psixologiya sohasida o'chmas iz qoldirdi va bu maqolada uning asosiy tushunchalari, hissalari, bahs-munozaralari va bardavom merosi har tomonlama o'rganildi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bizning muhokamamizdan bir nechta asosiy fikrlar paydo bo'ladi:

Ongsiz ong: Freydning ongsiz ong haqidagi yangi kontseptsiyasi bizning inson xatti-harakati haqidagi tushunchamizda inqilob qildi. Uning yondashuvining ba'zi jihatlari tanqidga uchragan bo'lsa-da, ongsiz jarayonlar bizning fikrlarimiz, his-tuyg'ularimiz va xatti-harakatlarimizga sezilarli darajada ta'sir qiladi, degan fikr zamonaviy psixologiyada ta'sirli bo'lib qolmoqda.

Shaxsning tuzilishi: Freydning id, ego va superegodan iborat uch tomonlama shaxsiy modeli instinktiv drayvlar, oqilona qarorlar qabul qilish va axloqiy me'yorlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tushunish uchun dinamik asosni taqdim etdi. Ushbu tuzilma psixodinamik va psixoanalitik nazariyalar va terapiya haqida ma'lumot berishda davom etmoqda.

Mudofaa mexanizmlari: Freydning repressiya va ko'chish kabi mudofaa mexanizmlarini o'rganishi odamlarning ichki nizolar va hissiy tangliklarni qanday engishlariga oydinlik kiritadi. Ushbu tushunchalar odamlarning psixologik qiyinchiliklarni qanday boshqarishini tushunish uchun dolzarb bo'lib qolmoqda.

Psixoseksual rivojlanish: Freydning psixoseksual rivojlanish nazariyasi jinsiy aloqaga urg'u bergani uchun tanqid qilingan bo'lsa-da, shaxsiyatni shakllantirishda erta bolalik tajribasining muhimligini ta'kidladi. Rivojlanishning ushbu istiqboli inson o'sishi va rivojlanishining keyingi nazariyalariga ta'sir ko'rsatdi.

Qarama-qarshiliklar va tanqidlar: Freydning ishi bahs va tanqidlardan xoli bo'lmagan. Ilmiy qat'iylik, madaniy tarfakashlik va gender befarqligi haqidagi xavotirlar psixologiya sohasida davom etayotgan munozaralarga sabab bo'ldi.

Legacy: Freydning doimiy merosini uning g'oyalarining psixodinamik va psixoanalitik terapiyadagi davomli ta'sirida ko'rish mumkin. Zamonaviy psixologiya rivojlanib, xilma-xil bo'lgan bo'lsa-da, Freydning ishi ongsiz ongni o'rganish va inson xatti-harakatlarini o'rganish uchun asos yaratdi.

Xulosa qilib aytganda, Zigmund Freydning psixologik qarashlari psixologiya sohasiga chuqur va doimiy ta'sir ko'rsatdi. Uning ishi yillar davomida tekshirish va qayta ko'rib chiqishga duch kelgan bo'lsa-da, ongsiz ongni, shaxsiyatning tuzilishini va himoya mexanizmlarini o'rganish inson xatti-harakati, motivatsiyasi va aqliy jarayonlari haqidagi tushunchamizni shakllantirishda davom etmoqda. Freydning merosi psixologik fikrning boy gobelenining ajralmas qismi sifatida saqlanib qoladi va fan

doirasida keyingi izlanishlar va innovatsiyalarni ilhomlantirishda davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar.

Freud, S. (1900). The Interpretation of Dreams. Standard Edition, Vol. 4-5. Hogarth Press.

Freud, S. (1923). The Ego and the Id. Standard Edition, Vol. 19. Hogarth Press.

Freud, S. (1933). New Introductory Lectures on Psycho-Analysis. Standard Edition, Vol. 22. Hogarth Press.

Freud, S. (1940). An Outline of Psycho-Analysis. Standard Edition, Vol. 23. Hogarth Press.

Gay, P. (1988). Freud: A Life for Our Time. W.W. Norton & Company.

Jones, E. (1953). The Life and Work of Sigmund Freud. Basic Books.

Laplanche, J., & Pontalis, J. B. (1973). The Language of Psycho-Analysis. W.W. Norton & Company.